

דיני רפואה בשבת – שיעור שני

נטילת תרופות בשבת

עד כה למדנו מתי מותר לעשות מלאכה עבור צרכיו של החולה. אבל מוסכם שמותר לעשות את הצרכים של החולה שאינם כרוכים בעשיית מלאכה. כלומר צריך היתר מיוחד בשביל לעבור על מלאכות מהתורה או מדרבנן בשביל חולה, אבל מה שלא כרוך בעשיית מלאכה, מה פתאום שיהיה אסור...

אז זהו, שזה לא מדויק! ישנן פעולות שאינן כרוכות בעשיית מלאכה, ובכל אופן יהיה אסור לעשותן אם הם נעשות לצורך רפואה, וכדי להבין את הנושא נקדים הקדמה קצרה:

גזירת שחיקת סממנים – רקע כללי

חכמים אסרו ליטול תרופה בשבת, גזירה שמא יבואו להכין את התרופה בשבת, והכנת התרופה נעשית על ידי שחיקת סממנים, כלומר טחינת עלים ועשבים שונים, שהיא מלאכה דאורייתא (שבת נד: שו"ע סי' שכח סעיף א).

נחמד: למרות שכיום לא מצוי שאנשים מכינים תרופות בעצמם, ולכאורה בטל החשש שאם יטלו תרופות יבואו גם להכין אותם, בכל אופן גזירת חכמים לא זזה ממקומה.

ולא רק על תרופות גזרו, אלא גזרו גם על כל פעולה של רפואה שפעמים עושים אותה על ידי תרופות, שלא לעשותן בשבת. אבל אם ישנו מיחוש שלא מטפלים בו באמצעות תרופות, מותר להשתמש בטיפול זה במקום צער.

ולכן אין לקחת תרופות בשבת, וכן אין להתעמל בשביל להזיע, כיון שרגילים להזיע על ידי נטילת תרופות (סי' שכח סעיף מב).

כמה היתרים

חולה שאין בו סכנה – לחולה שאין בו סכנה התירו ליטול תרופות, וכן שאר פעולות רפואיות שיעזרו לו להבריא או למנוע הדרדרות במצבו. אבל למי שיש לו מיחוש בעלמא, כלומר שיש לו כאב מקומי שלא משפיע על כל הגוף, אסור לו לקחת תרופות כלל ועיקר (שו"ע סי' שכח א, לז).

רפואה שאינה ניכרת: מותר לערב תרופה במשקה או במאכל לפני שבת, וליטלם בשבת. כיון שבמקרה כזה שטורח להכין את התרופה באוכל לפני שבת לא חששו חכמים לגזירת שחיקת סממנים (סי' שכח סעיף כא).

רפואה בדבר שאין דרך לעשותה בתרופות – מותרת לכולם. ולכן מותר להניח כלי קר על גבי נפיחות וכדו'.

מאכל בריאים – מותר לאכול ולשתות מאכל בריאים (כלומר כל מאכל שדרך הבריאים לאוכלם, ואינו מיוחד לרפואה) גם אם מתכוון לרפואה. ולכן החש בגרונו יכול לאכול דבש. וכן מותר למצוץ לימון וכו' וכן מי סובל מצרבת מותר לו לאכול ולשתות כל מאכל מסייע להקלת הצרבת (סי' שכח סעיף לז).

מאכל חולים לאנשים בריאים – לדעת השולחן ערוך, כל האיסור של לקיחת תרופות הוא רק במקום שיש בו חולי. אבל לאנשים בריאים אין איסור לקחת תרופות, ואפילו אם כוונתם בלקיחת התרופות היא לחזק את גופם. אולם לדעת המשנה ברורה, כל ההיתר של לקיחת תרופות לאנשים בריאים, זה דווקא כשכוונתם בלקיחת התרופה הוא בשביל שתיה או

דיני רפואה בשבת – שיעור שני

אכילה, אבל גם להם אסור ליטול תרופות לחזק את מזגם (סי' שכ"ח סעיף לו. משמעות הבי"י. ובמשנ"ב ס"ק קכ. וע"ע בחזו"ע שבת ח"ג עמ' שסה. ובמאגר השו"ת).

דוגמאות לחידוד

ויטמינים בשבת: יש שהתירו לקחת ויטמינים בשבת כיון שסברו שזנ לא תרופה, אלא כתוסף תזונה, וממילא הוא מאכל בריאים שמותר לכולם. ויש התייחסו לויטמין כמאכל חולים, ולכן לאנשים חולים יהיה אסור לקחת ויטמינים. ולאנשים בריאים: לדעת בני ספרד מותר ולדעת בני אשכנז אסור. (אור לציון ח"ב פל"ו תשובה י. שש"כ פל"ד אות כ ע"ש שחילק בין תוסף מזון לויטמין. חזו"ע שבת ח"ג עמ' שסה).

כדורי מניעה: אשה הלוקחת כדורי מניעה יכולה לקחתם גם בשבת משום שזה לא נחשב כדור המיועד לחולי, וממילא הוי מאכל בריאים שמותר לכולם (שש"כ פרק ל"ד הערה פ"ג. חזו"ע שבת ח"ג עמ' שסו).

סיכום:

חולה שיש בו סכנה:

- מותר וחובה לעשות בשבילו את כל צרכיו בין אם זה צרכי גוף ובין אם זה צרכי הנפש.
- גם בספק של פיקוח נפש מחללים את השבת.
- מחללים את השבת על כל חולה בין אם הוא נפל, גוסס וברוב המקומות אפילו על גוי.
- לדעת השולחן ערוך דווקא הגדול והחשוב שבבית עושה את הפעולות, ולדעת הרמ"א כשאין שום הבדל בין גדול לקטן או בין היהודי לגוי, עדיף להשתמש בגוי או בקטן אם הוא מזומן עכשיו מולו.

חולה שאין בו סכנה:

- חולה שאין בו סכנה נחשב מי שיש לו כאב ומיחוש שגורם לו לשכב במיטת ולא לתפקד כרגיל. דיניו הם:
- מבקשים מגוי לעשות בשבילו כל מלאכה שהיא.
 - עושים בשבילו מלאכות האסורות מדרבנן על ידי שינוי אלא אם כן אי אפשר על ידי שינוי.
 - לוקח תרופות בלי שינוי.

מיחוש בעלמא:

אדם הסובל ממיחוש בעלמא אסור בלקיחת תרופות בשבת אלא אם כן מדובר במאכל בריאים. או ברפואה שאינה ניכרת.